Magdalena Matysek-Imielińska

ORCID: 0000-0002-0618-2066

Uniwersytet Wrocławski

Keith Tester (1960–2019) — popularyzator polskiej tradycji humanistycznej

Pamiętam Keitha Testera jako badacza z pasją, ogromną, dziecięcą niemal, nieograniczoną ciekawością świata. Poznałam go podczas projektowania badań pod roboczym tytułem „Od humanistyki zaangażowanej do teoretycznej refleksji o kulturze. Polska powojenna myśl o kulturze”. Wspólnie pracowaliśmy także nad wyborem wczesnych publicystycznych i naukowych pism Zygmunta Bauman’a publikowanych w języku polskim. Był niezwykle oddanym, pomocnym i uważnym czytelnikiem zarówno moich prac, jak i wnikliwym recenzentem zgłoszonych do redakcji „Prac Kulturoznawczych” artykułów. W 2016 roku, w 20 tomie „Prac Kulturoznawczych”, poświęconym zagadnieniom partycypacji, publikowaliśmy jego artykuł *Culture: Two theses and deathworks*¹, który przygotował jako swój głos w dyskusji o tym, jak można rozumieć uczestnictwo i sprawczość w kulturze. Tym razem prezentujemy jego niepublikowany, krótki felieton, który powstał w 2015 roku — *Future for culture*. Keith pisał go z myślą o zamieszczeniu w naszym czasopiśmie, ponieważ cenił aksjologicznie zorientowane kulturoznawstwo.

Keith Tester był profesorem socjologii na Uniwersytecie w Portsmouth, potem w Uniwersytecie w Hull, a także profesorem wizytującym w Instytucie Zygmunta Bauman’a w School of Sociology and Social Policy na Uniwersytecie w Leeds; jako członek honorowy współpracował także z Thesis Eleven Centre for Cultural Sociology przy Uniwersytecie La Trobe w Australii. Był również członkiem Royal Society of Arts oraz pracownikiem naukowym Institute for the Study of Social Change na University College Dublin. Pracował nad wspólnym internetowym projektem „Histories of Violence” na Uniwersytecie w Leeds. W latach 2010–2011 wykładał socjologię na Kyung Hee University w Seulu.

Jego książka *Animals and Society* (1991) zdobyła w 1992 roku nagrodę imienia Philipa Abramsa (*Philip Abrams Memorial Prize*) ufundowaną przez Brytyjskie

¹ K. Tester, *Culture: Two theses and deathworks*, „Prace Kulturoznawcze” 20, 2016, s. 53–62.

Towarzystwo Socjologiczne. Keith współredagował czasopisma: „The Journal of Classical Sociology”, „Journal of Human Rights” oraz „Thesis Eleven”.

W notatce o nim zamieszczonej na stronie Instytutu Zygmunta Baumana działającego przy Uniwersytecie w Leeds jeszcze do niedawna mogliśmy przeczytać:

Głównym zainteresowaniem badawczym Keitha jest socjologiczne myślenie o uwikłaniu w kulturę i moralność. Na przykład dzięki współczesnym mediom wiemy o cierpieniu w innych częściach świata, ale co z tym możemy zrobić? Co ta wiedza oznacza dla nas? Czy branża kultury z góry ustala, co możemy wiedzieć i robić? Twórczość Keitha Testera prowokuje tego rodzaju pytania dzięki dziedzictwu teorii krytycznej, a zwłaszcza myśli społecznej Zygmunta Baumana. Jego zainteresowanie kulturą zaowocowało także publikacjami z zakresu filmu i sztuki².

Polski czytelnik zna jednak Keitha Testera z popularyzacji myśli Baumana, z książek-wywiadów z polskim socjologiem światowej sławy: *O pożytkach z wątpliwości* (2004) i *Rozmowy o socjologii* (2014)³. Zadanie, jakiego się podjął w tym kontekście, okazało się niezwykle trudne, albowiem wydawało się nam, że myśl Baumana jest na naszym rodzinnym obszarze znakomicie znana. Tester w wywiadach z Baumanem pytał jednak wprost o to, co w historii polskiej myśli socjologicznej często nam umykało. A działo się tak z dwóch powodów: albo wstydliwie nie chcieliśmy pamiętać, albo kojarząc „pułapkę zaangażowania” intelektualistów z powojenną socjologią, zdeprecjonowaliśmy ją, często zapominając o niezwykle ważnych, oryginalnych, rewizjonistycznych odczytaniach myśli marksowskiej, lewicowej. Pytania zadawane przez cudzoziemca, socjologa nieznającego historii polskiej myśli socjologicznej, pozwoliły zatem wskazać na to, co często umykało polskim badaczom twórczości Baumana. Z kolei czytelników młodszego pokolenia zachęciło do badania tego „nieznanego obszaru”. Po raz kolejny więc okazało się, że pytania zadawane z pozycji obcego, przybysza, pytania wydobywające i przypominające wiele niezwykle ciekawych polskich koncepcji uprawiania socjologii (podzielonej w powojennej Polsce na socjologię burżuazyjną i socjologię marksistowską, a w pewnym okresie nazywaną po prostu materializmem historycznym) dają odwagę do nowych interpretacji, a także do szukania związków myśli „późnego Baumana” z tak zwanym polskim okresem jego twórczości.

Tester był niezwykle zainteresowany historią polskiej humanistyki i zagadnieniem związków intelektualistów oraz nauki z władzą i polityką. Fascynowały go postaci Leszka Kołakowskiego i Stanisława Ossowskiego. Ubolewał nad swoją nieznajomością języka polskiego i słabą dostępnością polskiej literatury naukowej w języku angielskim.

Tester pytał wprost, bez uprzedzeń i kompleksów, pytał odważnie. Ale często podkreślał, że odwagi dodawał mu sam Bauman i to w dwojaki sposób. Przede

² <https://baumaninstitute.leeds.ac.uk/people/professor-keith-tester/> [notatka zlikwidowana]. Jeśli nie podano inaczej, przeł. M.M.I.

³ Z. Bauman, M.H. Jacobsen, K. Tester, *Rozmowy o socjologii*, przeł. P. Tomanek, Warszawa 2014; *O pożytkach z wątpliwości. Rozmowy z Zygmuntem Baumanem*, przeł. E. Krasieńska, Warszawa 2003.

wszystkim rozumiał on doskonale kulturowy, historyczny i pokoleniowy dystans swojego rozmówcy, lecz także — jak wspominał Tester — sama humanistyka baumanowska była odważna i inspirowała do zdecydowanego stawiania pytań. To tu szukać należy źródeł przekonania Testera, że humanistyka musi być zaangażowana i wrażliwa. I taką też sam uprawiał.

Jego twórczość podzieliłabym na dwa obszary, które z sobą współgrały, korespondowały i wzajemnie się uzupełniały. Z jednej strony była to, jak wspominałam, socjologia humanistyczna i skupiona na zagadnieniach etycznych. Dowodzi tego na przykład jego książka *In Human Condition* (1995), analizująca najważniejsze aspekty ludzkiego życia. Tester każdemu rozdziałowi nadał tytuł wskazujący na wybrane zagadnienia: *Thinking, Finding, Consuming, Looking and Listening, Escaping* oraz *Ending*. W 1997 roku opublikował znakomitą *Moral Culture*; inna ważna jego książka to *Panic* (2013). Nie będę wymieniała wszystkich jego prac. Wspomniane tytuły to dla mnie przykłady socjologii krytycznej, zaangażowanej w etyczne problemy współczesnych społeczeństw, socjologii otwartej na obszary, z których ostatnio dezenterowała.

Jednocześnie jednak Tester niezwykle aktywnie popularyzował myśl Baumana w Wielkiej Brytanii i za granicą. Pomagał Markowi Davisowi organizować Bauman Institute przy Uniwersytecie w Leeds, organizował konferencje i wspólne prace badawcze poświęcone twórczości Baumana oraz analizowanym przez niego zagadnieniom. To pod jego redakcją i z jego inspiracji powstały takie prace, jak *Bauman's Challenge*, redagowana wspólnie z Markiem Davisem (2010), *Bauman Beyond Postmodernity: Conversations, Critiques and Annotated Bibliography 1989–2005* (opracowana wspólnie z Michaeliem-Hviidem Jacobsenem oraz Sophią Marshman, 2007), *Bauman Before Postmodernity: Invitation, Conversations and Annotated Bibliography 1953–1989* (wspólnie z Michaeliem-Hviidem Jacobsenem, 2005) oraz *The Social Thought of Zygmunt Bauman* (2004, przetłumaczona na język włoski).

Polska humanistyka straciła cennego, ważnego, oryginalnego interpretatora i popularyzatora.